

Byrka M.F.

In-Service Teachers Training Institute of Chernivtsy Region

THE STRUCTURE, MAIN TASKS AND THE MANAGEMENT OF THE REGIONAL COMPONENT OF POSTGRADUATE EDUCATION

Summary

The article analyzes the structure and management of the regional component of postgraduate education. The main trends and challenges for each level of its organization on the issue of professional development of teachers of natural sciences are defined.

Keywords: postgraduate education, the regional component, structure and management, professional development, teacher of natural sciences, methodical work.

УДК 37(09)477

ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ДИТЯЧОГО РУХУ НА СТОРІНКАХ ПЕРІОДИЧНОЇ ПРЕСИ УКРАЇНИ (20-ті – ПОЧАТОК 30-х РОКІВ ХХ ст.)

Карпич І.О.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У статті висвітлено проблеми педагогіки дитячого руху у 20-х – на початку 30-х років ХХ ст. Автором проаналізовано питання, як відбувалася змістова перебудова провідними методами діяльності піонерської організації. Здійснено аналіз основних публікацій періодичної преси України щодо пошуку «системи» роботи дитячого руху. Встановлено, що проблема методики – одна з головніших проблем в роботі піонерської організації у 20-х – на початку 30-х років ХХ ст.

Ключові слова: педагогіка, педагогіка дитячого руху, дитячий рух, періодична преса, преса.

Постановка проблеми. Сучасні суспільні процеси призвели до серйозних змін в суспільних інститутах виховання. Атмосфера змін вплинула і на суспільний рух дітей. Поряд з падінням традиційних структур виникають безліч різноманітних дитячих організацій. Збільшується кількість релігійних, екологічних, патріотичних, спортивних та інших асоціацій дітей. Відбувається організаційне їх самовизначення та сомоусвідомлення.

Але процес розвитку дитячого руху відбувається складно: для його динамічного розвитку не вистачає досвіду, знань, літератури, кадрів. При створенні нових дитячих організацій їх ініціатори нерідко йдуть на шляху механічного запозичення зарубіжного досвіду, без врахування історичних традицій своєї країни. В такій ситуації неможливо обійтись без детального і зваженого аналізу минулого досвіду дитячого руху з тим, щоб забезпечити наступність зі всім позитивним, що накопичено в ньому у минулому [1, с. 3]. В цьому контексті заслуговує на увагу проблема педагогіки дитячого руху, зокрема, висвітлення змісту, системи, методики роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні дитячий рух є предметом дослідження таких наукових галузей, як історія, соціологія, психологія, педагогіка. Так, у працях Л. Алієвої, М. Басова, М. Богуславського, А. Волохова, А. Кирпичника, Е. Мальцевої, І. Руденко, О. Титової, Т. Трухачової та ін. висвітлено історію розвитку науки про дитячий рух. Дослідження О. Бондар, С. Диби, Ю. Жданович, Я. Луцького, П. Мартин, В. Окаринського, Н. Онищенко, Р. Охрімчук, Ю. Поліщук, Б. Савчук, М. Сидоренко, О. Сич, С. Харченка, М. Чепіль, Л. Ярової та ін. присвячені різним аспектам діяльності сучасних дитячих та молодіжних організацій в Україні.

Аналітичні огляди дитячої періодики представлені у публікаціях дослідників періодичної преси (в тому числі дитячої) періоду 20–30-х років ХХ

ст., серед яких М. Биковець, Л. Гострий, А. Журавський, С. Кільколик, В. Лір, М. Миронов, І. Петровський, О. Попов, В. Таран, Я. Чепіга [2, с. 1].

Наступні періоди представлені науковими працями С. Гармаш (1976), І. Зайченка (2002), В. Зябіна (1987), Е. Панасенко (2001), К. Присяжнюка (1965), А. Пугач (2008), Н. Коляди (2010), які висвітлювали теоретичні аспекти проблеми дитячого руху.

Як свідчить аналіз історико-педагогічних джерел, на сьогодні відсутнє цілісне дослідження з даної проблеми. Тому **метою статті** є висвітлення проблеми педагогіки дитячого руху на сторінках періодичної преси України у 20-х – на початку 30-х років ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Становлення організаційних форм дитячого руху супроводжувалося пошуком «системи» діяльності дитячої комуністичної організації – упорядкованої побудови піонерської роботи, що відповідала соціально-політичним завданням піонерської організації даного етапу. Як свідчить аналіз тогочасної практики, у педагогіці дитячого руху піонерського періоду першістю належала «системі розрядів» (1922 р. – середина 1923 р.), що передбачала організацію роботи дитячої організації (груп, осередків, тощо) відповідно до реорганізованої скаутської системи, основою якої був «метод тривалої гри» [3, с. 134].

Про застосування у дитячому русі реорганізованої системи «скаутинг» йшлося у резолюції II Всеросійської конференції РКСМ «Дитячий рух» (19 травня 1922 р.) [4] та у листі організації РКСМ (1922) «Про дитячий рух» [4].

У червні 1923 року III конференція РКСМ висловила думку про те, що надмірне копіювання форм і методів роботи дорослих (Україна) і надмірне захоплення зовнішністю скаутизму (РСФРР) відволікають дітей від трудової діяльності й глибокої виховної роботи. Тому, конференція відкинула «систему розрядів» й замінила її на «систему

етанів» або «комплекси справ» (починаючи з другої половини 1923 р.) [5, с. 25].

Одним із джерел, яке знайомило організаторів дитячого руху про зміст, форми і методи роботи у дитячому русі були періодичні видання. Зокрема, такі методичні журнали, як «Дитячий рух» (1925–1934) – щомісячний орган Центрального бюро Комуністичного дитячого руху при ЦК ЛКСМУ, згодом – органу ЦК ЛКСМУ та Харківського обкому ЛКСМУ, «Вожатый» (1924–1988) – суспільно-політичний та методичний журнал ЦК ВЛКСМ та Центральної ради Всесоюзної піонерської організації імені В. І. Леніна, на сторінках яких відбувалося жваве обговорення системи виховання в дитячих групах. Наприклад, зі сторінок журналу «Вожатый» із змістом піонерської роботи на новому етапі знайомила стаття «Содержания работы юных пионеров» (1924, № 1) [6], в якій автор статті М. Зак наголошував, що піонерська організація тільки тоді буде комуністичною дитячою організацією, коли зміст роботи буде відповідати цьому призначенню [6, с. 14].

У статті зазначалося, що 5-й Всеросійський з'їзд РКСМ не міг ясно і точно визначити зміст піонерської роботи. «Основні елементи програми», які вироблені ними, говорили про те, що тоді цієї чіткості і ясності ще не було, оскільки, на той час не достатньо був оформлений самий дитячий рух. Коли організація значно виросла, було відкинуто «систему розрядів», «тривалу гру», як основний метод піонерського виховання і перейшли до більш чіткого визначення змісту і форм роботи піонерської організації [6, с. 14].

На особливу увагу заслуговують праці відомого теоретика дитячого руху в Україні І. Соколянського (1988–1960), який приділяв значну увагу щодо питань змісту та методики праці в комдитгрупах. Обгрунтовуючи методику роботи в дитячих групах, основну увагу педагог зосереджував на комуністичних дитячих групах (піонерських), оскільки вважав: «методика праці в комдитгрупах – основа утворення соціалістичної праці» [3, с. 385]. Міркування І. Соколянського щодо змісту та методики роботи дитячого руху широко відбивалися на шпальтах періодичних видань, зокрема, у журналі «Дитячий рух» (1925–1934) («До питання про методику праці в комдитгрупах і установах соціального виховання» (1925, № 2) [7], «Про зміст роботи комдиторганізації» (З доповіді т. Соколянського на пленумі методкому ЦБ КДР) (1926, № 5) [8] та ін.); у журналі «Радянська освіта» («Про методику праці в комдитгрупах і установах соціального виховання» (1925, № 12) [9], «Дитячий рух – соціальне виховання» (1925, № 1) [10] та ін.) та ін.

Так, у статті «До питання про методику праці в комдитгрупах і установах соціального виховання», І. Соколянський розмірковував над питаннями: яка має бути методика?, як треба керувати?, якими прийомами можна охопити всі ті галузі, які характеризували комуністичний дитячий рух? [7, с. 9].

Педагог наголошував на тому, що шляхи нової методики праці в дитустановах, як і в школі (соцвих), так поза нею (дитрух) мав прокладати дитячий рух, а не школа. Методику праці в комуністичному дитячому русі потрібно було утворювати на основі того досвіду, який був у багатій практиці комдитруху. І. Соколянський зазначав, що проблеми соціального виховання, проблема наукової педагогіки, проблема наукової методики педагогічної праці і проблема комуністичного дитячого руху органічно зв'язані між собою. Комдитрух являвся спрямовуючим, керуючим чинником у виробленні

науково-педагогічної системи соціального виховання. А це примушувало педагогів соціалістичних і комсомольців, які були безпосередніми керівниками комдитруху спільними силами взятися за вироблення методики праці в комдитгрупах, і цим самим вирішити справу методики соцвиху [7, с. 11].

Піонерська організація продовжувала планувати свою роботу за «системою етанів» до 1926 року, але згодом поступово почався процес змістової перебудови, що було викликано цілим рядом обставин. У вересні 1926 р. на розширеному пленумі ЦБ ДКО було прийнято новий метод організації роботи в піонерській загоні – «метод завдань» (1926–1927 рр.) («конкретних завдань», «трудова завдань») [3, с. 177–178].

Про застосування у дитячому русі «методу завдань» постійно інформували періодичні видання. Зокрема, у журналі «Дитячий рух» (1925–1934) теоретиками та практиками дитячого руху друкувалися статті (А. Гузарій, «Система завдань у роботі піонерської організації» [11]; Р. Барун, «Про досвід роботи за методом завдань» [12], Г. Бабенко, «Щодо методи завдань у піонерорганізації» [13] та ін.), які висвітлювали перший досвід «методу завдань» у піонерській організації.

Про систему завдань піонерської організації було присвячено статтю «Система завдань у роботі піонерської організації» [11], де автор статті А. Гузарій проаналізував стан піонерської організації, висвітлив минулі недоліки, які спричинили «заминку» в роботі, а також накреслив подальші шляхи піонерської організації.

Так, А. Гузарій констатував, що піонерська організація, в більшості випадків брала невірну установку. Основну увагу було скеровано на допомогу дорослим, але вона не створила того живої зв'язку, який потрібний був організації. Вихід із цього стану був знайдений в пошуків політичного життя в диткоморганізації, звернено увагу на біжучі політичні події, на роботу в дитячому оточенні й на місце кампанії, що мала в своїй основі революційне свято. Відповідно до цього ЦК ЛКСМУ та ЦК ВЛКСМ висунули низку завдань перед організацією на найближчий період. А саме: посилення роботи в школі, боротьба з хуліганством у дитячому оточенні, допомога закордонній дитячій пресі, допомога дітям гірників, українізація [11, с. 4–5].

А. Гузарій вважав, що ці завдання повинні зайняти центральне місце в роботі піонерської організації. Тому що, саме в «системі завдань» повинна була розгорнутися максимально самодіяльність дітей. Маючи зрозумілу мету, діти легко могли знайти низку форм для її досягнення. За радою лишалося вироблення плану, за зборами – обговорення плану, мету завдань, спроможність форм виконання; за ланками – виконання низки практичних завдань [11, с. 7].

VI Всеукраїнська нарада з питань комдитруху (грудень 1928 р.) спрямувала всю роботу піонерорганізації республіки відповідно до «системи роботи піонерської організації» і намітила конкретні шляхи її здійснення, а піонерія перейшла на «метод проектно-трудова завдань» (1928–1931 рр.), що полягав у здійсненні заходів суспільно-політичного характеру, навколо яких будувалася вся робота загону (участь в кампанії виборів до Рад; розгортання підготовчої роботи до активної участі в майбутній посівній кампанії; перевірка виконання завдань, узятих на себе під час культпоходу) [3, с. 214].

Ці зміни у методах роботи піонерської організації знайшли своє відображення на сторінках періодики, зокрема, у журналі «Дитячий рух» (І.

Соколянський, «Основні принципи системи роботи піонерської організації» [14]; М. Ліхтеров, «Про систему роботи піонерорганізації» [15] і т. ін.). В названих статтях обговорювалося питання системи роботи піонерської організації по-новому. І. Соколянський зазначав, що найважливішим недоліком в роботі комдитруху було те, що звали «системою», це було чітко визначено VIII з'їздом ВЛКСМ. ЦБ не було запропоновано на нараді закінченої, чітко визначеної системи, а було подано лише схему системи. Але, І. Соколянський вважав, що і цієї системи було досить для того, щоб вивести практику піонерської роботи на правильний шлях [14, с. 4].

На думку І. Соколянського, недоліком в роботі піонерської організації було у ваганні виключно між вузько-практичними завданнями в роботі, тобто говорили лише про деякі конкретні навички, вміння, знання, і часто думали, що цього досить, щоб виховати в дітях класову спрямованість. Автор статті наголошував, що основну роль у формуванні класової спрямованості має відігравати саме піонерська організація. Саме комдитрух і характеризувався тим, що його змістом було остаточне класове зафарбування соціальних навичок, остаточне оформлення класової спрямованості особистості [14, с. 4–6].

Але з часом і «система роботи піонерської організації», і «метод проектно-трудова завдань» не витримали випробовувань практикою. До того ж у контексті переходу дитячого руху на «базу» школи (1931–1936) зазнало змін і спрямування основного завдання піонерської організації – соціалістичне змагання за розбудову країни було скероване на соціалістичне змагання за якість знань та свідому дисципліну [3, с. 278].

Питання переходу піонерської організації на базу школу широко обговорювалося на шпальтах періодичної преси (С. Кільколик, «Загін і школа» [16]; Р. Барун, «Комдитрух і школа» [17]; М. Миرون «Комдитрух і педагогічна наука» [18]; «Постанова ЦК ВКП (б) про початкову й середню школу» [19] та ін.).

Так, у статті «Загін і школа» було висвітлено шлях, який пройшов комдитрух до остаточної перебудови дитячого руху за шкільним принципом. С. Кільколик зазначив, що одна з важливих проблем у комдитрусі було питання про роль піонерів у школі та організаційні форми ЮП в школах соцвиху. Він говорив, що за запровадження загального навчання, за політехнізацію шкіл, проблема роботи піонерів у школі ще більше загострилася. Комольська організація від початків комдитруху виразно поставила питання про вплив комдитруху на дитячі установи і зокрема, на школи. Влітку 1923 року Всеросійська конференція РКСМ записала так у своїх ухвалях: «Через дитячі групи ми маємо можливість впливати на школи й дитячі установи, а подекуди ми вже тепер можемо стати до реорганізації їх» [16, с. 19].

Після довгого обговорення VI Всеукраїнарада гостро поставила питання про запровадження територіально-виробничого принципу комплектування шкіл та про те, щоб роботу в школі проводили загони ЮП, піонери які вчилися в даній школі, утворюючи для контактування роботи так звані міжзагонові шкільні комісії. Водночас комсомол України проводив гостру боротьбу проти теорії перенесення загонів до шкіл, бо вважав, що здійснення їх задушкє політичну роль піонерського руху, зробіть його додатком до школи, зашкодить і впливові ЮП на школу, відірвавши загони ЮП від виробництва.

Пленум ЦК ЛКСМУ влітку 1927 року спеціально фіксує в своїй ухвалі на доповідь про комдитрух: «Пленум ЦК відкидає думку про зміну організаційної структури піонерруху через перенесення піонерзагонів до шкіл і вважає, що залишаючи, як і раніше, піонерзагони при виробництві, треба більше зробити в справі ув'язки роботи піонерзагону та школи [16, с. 21].

С. Кільколик зауважив ще й те, що поряд з формою міжзагонових комісій залишилася і форма форпосту. Адже за ухвалою всеукраїнаради та ЦК ЛКСМУ комісії організувалися замість форпостів лише по школах, де вчилися піонерів не більше як із трьох загонів, та по школах містечкових, залізничних і школах водяного транспорту. По решті шкіл, де навчалися піонерів більше як із трьох загонів, лишалася форма форпостів. Таку позицію посів комсомол України 1926 і зачав 1926–1927 навчального року відповідну реорганізацію [16, с. 21].

Остаточний удар форпостів завдав 1930 рік, коли на всю широчінь стала проблема політехнізації. Школа мусила стати часткою підприємства – заводу, фабрики, мусила якнайщільніше зв'язатися з усім виробничим, громадським і культурним життям фабрики. Це змусило змінити й взаємини між школою та піонерзагоном, що існували при комсомольському осередку тої фабрики, до якої прикріплено школу. Стали цілком не потрібні й форпост і міжзагонова шкільна комісія. Роботу в школі мав проводити піонерський загін чи піонерська база (коли загонів кілька), що існували при комсомольській організації даного підприємства і що в основі цілої його діяльності – участь у виробничому, громадському та культурному житті підприємства. Такий сенс ухвал VII Всеукраїнаради в справах КДР, що відбулася у квітні 1930 року [16, с. 22].

Так С. Кільколик охарактеризував як розв'язували проблему організаційних форм роботи ЮП в школі на Україні протягом 5–6 років. Змістом усіх цих шукань було винайти якнайдосконаліші форми роботи ЮП в школі, водночас борючись із спробами замкнути дитрух у школі, зробити його додатком до школи [16, с. 22].

Висновки і пропозиції. Таким чином, здійснивши аналіз статей періодичних видань, можна констатувати, що у 20-х – на початку 30-х років ХХ століття на шпальтах періодики, зокрема, таких методичних видань, як «Вожатый» (1924–1988), «Дитячий рух» (1925–1934), проходило жваве обговорення найбільш важливих питань щодо пошуку «систем» роботи дитячого руху. Відповідно до того, як відбувалася змістова перебудова провідними системами (методами) діяльності піонерської організації, названа проблема систематично знаходила своє відображення на шпальтах періодичних видань. Шукаючи шляхи плідних методів роботи в дитячій організації, теоретики та практики дитячого руху в своїх працях розмірковували над питаннями: яка має бути методика, щоб відповідала соціально-політичним завданням піонерської організації даного етапу. До того ж, слід відзначити, що висвітлюючи дане питання, тогочасні науковці були майже однотайні в тому, що проблема методики була одна з головніших проблем в роботі піонерської організації.

Подальших досліджень потребують інші аспекти проблеми, а саме, висвітлення основних напрямів розвитку дитячого руху у 20-х – на початку 30 х років ХХ ст.

Список літератури:

1. Басов Н. Ф. Наукoвoдчeскie аспeкты иccлeдoвaния иcтopии дeтcкoгo движeния в Poccии: Мeтoдoлoгия, иcтopиoгpaфия, иcтoчникoвeдeниe (нaч. XX в. – 90-е гг.) : дис. ... д-ра пeд. нaук : 13.00.01 / Бaсoв Никoлaй Фeдopович. – М., 1997. – 348 с.
2. Пугач А. В. Пpоблeми пiдгoтoвки вчитeля до пpofесiйнoї дiяльнoстi в укpainськiй пeдaгoгiчнiй пeрiодикi (20-тi – пoчaтoк 30-тиx рoкiв XX стoлiття) : авторeф. нa здoбуття нaук. ступeня кaнд. пeд. нaук : спец. 13. 00. 01 «Зaгaльнa пeдaгoгiкa тa iстopiя пeдaгoгiки» / А. В. Пугач. – К., 2008. – 20 с.
3. Коляда Н. М. Pозвитoк дитячoгo руху в Укpaini (пoчaтoк XX ст. – сepeдинa 30-x рoкiв XX ст.) : мoнoгpафiя / Н. М. Коляда. – Умань : ПП Жoвтий О. О., 2012. – 407 с.
4. Pозвитoк дитячoгo руху в Укpaini: дoкyмeнти тa мaтepiали (пoчaтoк XX ст. – сepeдинa 30-тиx рoкiв XX ст.) Збiрник / уклaд. Н. М. Коляда. – Умань : ПП Жoвтий, 2012. – 228 с.
5. Найвaжливiшi дaтe з iстopii pозвиткy кoм дитpуху Укpainи зa 10 рoкiв // Дитячий рух. – 1932. – № 9–10. – С 24–27
6. Зaк М. Сoдepжaния рaбoты юных пиoнepoв / М. Зaк // Вoжaтый. 1924. – № 1. – С. 14–16
7. Coкoлянський I. Дo питaння пpо мeтoдику пpaci в кoмдитгpупax i уcтaнoвax coцiальнoгo вихoвaння / I. Coкoлянський // Дитячий рух. – 1925. – № 2. – С. 9–19
8. Пpо змiст рoбoти кoмдитoрганiзaцiї (З дoпoвiдi т. Coкoлянськoгo нa плeнyмi мeтoд кoму ЦБ КДР) // Дитячий рух. – 1926. – № 5. – С. 29–32
9. Coкoлянський I. Пpо мeтoдику пpaci в кoмдитгpупax й уcтaнoвax coцiальнoгo вихoвaння / I. Coкoлянський // Paдянськa oсвiтa. – 1925. – № 12. – С. 23–35
10. Coкoлянський I. Дитячий рух – coцiальнe вихoвaння / I. Coкoлянський // Paдянськa oсвiтa. – 1925. – № 1. – С. 15–19
11. Гypapий A. Cистeмa зaвдaнь y рoбoтi пioнepськoї oрганiзaцiї / A. Гypapий // Дитячий рух. – 1927. – № 1. – С. 4–8
12. Бapун P. Пpо дoсвiд рoбoти зa мeтoдoю зaвдaнь / P. Бapун // Дитячий рух. – 1927. – № 3. – С. 34–37
13. Бaбeнкo Г. Щoдo мeтoди зaвдaнь y пioнep oрганiзaцiї / Г. Бaбeнкo // Дитячий рух. – 1927. – № 7–8. – С. 3–4
14. Coкoлянський I. Oснoвнi пpинципи cистeми рoбoти пioнepськoї oрганiзaцiї / I. Coкoлянський // Дитячий рух. – 1929. – № 1. – С. 4–7
15. Лiхтepoв M. Пpо cистeмy рoбoти пioнepoрганiзaцiї / M. Лiхтepoв // Дитячий рух. – 1929. – № 1. – С. 7–11
16. Кiлькoлиx C. Зaгiн i шкoлa / C. Кiлькoлиx // Дитячий рух. – 1931. – № 1. – С. 19–23
17. Бapун P. Кoмдитpух i шкoлa (дo дeсятилiття кoмдитpуху) / P. Бapун // Дитячий рух. – 1932. – № 9–10. – С. 9–13
18. Мирoнoв M. Кoмдитpух i пeдaгoгiчнa нaукa / M. Мирoнoв // Дитячий рух. – 1931. – № 1. – С. 24
19. Пoстaнoвa ЦК ВКП (б) пpо пoчaткoвy й сepeдню шкoлy // Дитячий рух. – 1931. – № 18. – С. 2

Карпич И.А.

Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины

ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИКИ ДЕТСКОГО ДВИЖЕНИЯ НА СТРАНИЦАХ ПЕРИОДИЧЕСКОЙ ПЕЧАТИ УКРАИНЫ (20-е – НАЧАЛО 30-х ГОДОВ XX в.)**Аннотация**

В статье освещены проблемы педагогики детского движения в 20-х – начале 30-х годов XX в. Автором проанализирован вопрос, как происходила содержательная перестройка ведущими методами деятельности пионерской организации. Осуществлен анализ основных публикаций периодической печати Украины по поиску «системы» работы детского движения. Установлено, что проблема методики – одна из главнейших проблем в работе пионерской организации в 20-х – начале 30-х годов XX в.

Ключевые слова: педагогика, педагогика детского движения, детское движение, периодическая печать, печать.

Karpych I.A.

Uman State Pedagogical University named Pavlo Tichina

PROBLEM CHILDREN'S MOTION TO PEDAGOGY PAGE PERIODICALLY MEDIA UKRAINE (20-th – EARLY 30-ies OF XX CENTURY)**Summary**

The article deals with the problem of child pedagogy movement in the 20's – early 30-ies of XX century. The author analyzes the question of how semantic alteration occurred leading methods of the Pioneer organization. The analysis of the major publications of Press of Ukraine regarding search "system" of the children's movement. Found that the problem was one of the techniques more important problems in the pioneer organization in the 20's – early 30-ies of XX century.

Keywords: education, teaching children's movement, children's movement, periodicals, newspapers.